

A zöld madár

Dubrovnikai vázlatfüzet

Sáfrány Imre

tt rostokolok ezen a parti szikla-
szirten és rakosgatom tudatom-
ban az ismereteket és ismeretleneket:
egyenlőségjeleket kellene közéjük bigy-
gyeszteni.

Semmi különös nem történt ezen a
januári reggelen. Csak a nap sütött ki
és az egyik kirakatban megpillantottam
egy zöld kőmadarat.

Kisütött a nap és megvilágította a
várost védő szent templomának hom-
lokzatáról a tér fölé pipiskedő szobrok
hátát és azokat a hajlított vasrudakat,
melyek a szentek farát odaerősítik a
templomtetőhöz.

Kisütött a nap és rávilágított a ház-
tetőkre ott a tér másik felén, ahol a
padlásszobák ablakai és a kémények
között kifeszített köteleken ingek, ga-
tyák, kombinék és harisnyák száradtak
mozdulatlanul.

Szélcsend volt a téren és az utóbbi
napokban átfázott és kiéhezett galamb-
népség vígan röpdöste körül a leázta-

tott kenyérhulladékkal a térre tipegő
vénasszonyokat és kisgyerekeket.

Most Jugo fúj a tenger felől: meleg
déli szél. Iyenkor nyugtalanság lopako-
dik az ember sejtjeibe, idegvégződéséi-
be, szemhéjába, szívverésébe... A régi
dubrovnikai köztársaság bírósága eny-
hítő körülménynek ismerte el ezt a sze-
let még annak is, aki gyilkol...

Egy-két sirály kerül meg e sziklás
félszigetet. A sirályok többnyire szür-
kék, de van rajtuk fehér is meg fekete
is. Ezenkívül kitartóak, erőszakosak és
könyörtelenek. És nagyon szépen tud-
nak röptülni.

Olyanok, mint az emberek.
Illene szeretni a sirályokat is.

M

esse mögöttem, a félsziget szájában, a városi park kőarkádjainak tövében egy borostás bácsika üldögél. Arrajövet láttam, hogy ronggyal letakart valamit őrizget. Azt hittem, nyulacska vagy kutyust dajkál, de kiderült, hogy a rongy alatt egy befőttesüveg vörösbor volt.

Nem kellett különösebb detektívösztön ahhoz, hogy rájöjjenek a rohamosan fogyó borocska eredetére. A félsziget oldalához lapuló zárdából kaphatta az öreg az italt. Ezért hát a befőttesüveg és a rongy. Valószínű, hogy a lánya, rokona vagy jóismerőse apáca.

Most hirtelen újra Angelina nővér jut eszembe. Így neveztem el magamban azt a fiatal apácát, aki tegnap egész délután a zárdá körüli fenyőfák alatt szorgoskodott. Azt a feladatot kaphatta vagy vállalta, hogy teleszed egy zsákot fenyőtobozzal.

Szedte is szegénykém, de hogy járt két kis keze. Csakhogy itt a fenyőtobozok nem olyanok, mint a Szabadka környéki fenyvesekben. Olyan aprók errefelé a fenyőtobozok, hogy rengeteget kell hajlongani és cipelni az egyre nehezebb zsákot az egyik fától a másikig. Nem is lett tele a zsák, mert az arkádok felől egy zömök, barnacsuhás, erősen öszülő barát közeledett és vesernyére kondult meg a zárdaharang.

Néztem a barát húsos, bűnőket megbocsátó és áldást osztó kezét, sétatálcájának ezüsfogantyúján és sajnáltam, még most is sajnálom a törekeny, karcos Angelinát.

A horizonton a fekete hullámok felett egy-két árva felhőcskét hajszol a Jugo.

Olyanok a felhők, mint az álmok. Váratlanul tűnnek föl és tűnnek el. Senki sem tudja biztosan, mikor: mégis jönnek, mennek, akár a vágyak, örömeik, bánatok. Föltűnnek és eltűnnek és mégis rettegettek, mégis szeretettek, mégis megcsodáltak, mégis szépek...

Kellenek az égneik is és a földnek is. Másként miért is léteznének?

Olyanok, mint az emberek.

Illene szeretni a felhőket is.

R

ándékosan terelgetem gondolatimat a vén csavargóra és a szép Angelinára, meg a várfalak közé szüfolt patinás városra, csakhogy elfelejtsem a zöld madarat.

Kosárral a fejükön, keményléptű asszonyok mennek át a téren a galambok között. A városi népség is mozgolódik, ki szatyorral, ki táskával, ki meg csak úgy zsebredugott kézzel: nagyban megy a mindennapos tingli-tangli.

A Plocsára már biztosan befutott a szplíti autóbusz, és a kalauz mindenkit kiteséssel, aki az ő engedélye nélkül szállt be. Nyilvánvaló, hogy csak azokat érdemes szállítani, akik hosszabb útvonalra váltanak menetjegyet.

A helyi hetilap felelős és főszerkesztője pedig tűvé tette a kliséjét, hogy a lap első oldalán megjelenhessen Cetinac elvtárs fényképe, aki a horvát céká ellenőrző bizottságának vezetője és aki a napokban részt vett a járási vezetőség ülésén, amelyen kiderült, hogy egész halom terv létezik, de nincs egyetlenegy konkrét program se, mely megjelölné a járásban a mezőgazdaság fejlődésének útját.

— Jó napot, kisasszony, ezt a zöld madarat szeretném megnézni!

— Tessék, goszpár, tessék! — és nyitotta is már a kirakatablakot.

— Igen — feleltem —, tudom az árát. Láttam a cédulát az utcáról. De mondja csak, kedves, miért olyan drága ez a madár?

— Ez régiség, goszpár, ásatással került elő. Az üzletvezető többet tudna mondani róla, én csak annyit tudok, hogy az a goszpár, aki behozta, már nagyon öreg és beteges, és már sok régi holmit eladogatott. Úgy látszik, most erre is sor került.

Így volt ez ma reggel.

És míg a nő beszélt, kezemben tartottam a zöld madarat. Egyik szárnya csonka. Lábuja is letörték. Csőrében leveles ágat tart és most ott fekszik a kirakat mélyén, oldalra billentetten. Hassal az utca felé...

Hej, de szeretném, ha nálam lenne nyugtot ez a régi kőmadár.

Fúj a Jugo szüntelenül.

Percről percre erősebb a hullámverés.

A szelek és a hullámok olyanok, mint az érzelmek. Tudnak ringatni is,

de tudnak összezúzni is hajót, bárkát, csónakot.

Tudnak mesélni, dúdolni, dalolni, de tudnak bömbölni, vonítani is.

A szelek és a hullámok el is tudnak csitulni. Amikor elcsitulnak, amikor egészen elcsitulnak, akkor már nem is léteznek.

Akár az emberek.

Így egyedül a sziklaparton rájön az ember, hogy illene szeretni a szeleket is, a hullámokat is...

Jobbra és balra tölem, hajításnyira, egy-egy bunker.

Balra a nagyobb, jobbra a kisebb. Ha Dubrovnikba jövök, mindig meglátogatom őket.

Először a nagyobbat akartam.

Azért akartam a nagyobbat, mert előtte két teraszt formált a természet alkotó keze, és erről a két tágas terasról pompás panoráma tárul Lovrijenac és Lokrum felé.

Biztonságot adtak-e Lovrijenac égbenyúló falai annak, akit Orlandó emlékműve előtt ott a téren, ahol most néni-kék és gyerekek galambokat etetnek, valamikor régen félholtra botoztak?

Talán valahol az emberek tudatában kellene lerakni a legigazibb védelmi bástyák alapjait, mert most nincs szükség bunkerokra.

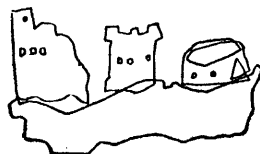
Tető és ablak nélkül állnak immár tizenvalahány esztendeje: még szerelmek találkahelye sem lett belőlük. Szébb rejtékhelyeket kínál a buja mediterráni növényvilág, mint e kopár sziklák közé rejtett kőfalak.

Igen, először a nagyobbik bunkert akartam. Aztán rájöttem, hogy mit is csinálnék vele, hiszen nagy betonfülke van benne. Mondjuk, ha szét is robbantatom, kérdés, mi maradna meg a fülkét körülvevő bunkerfalból.

Ezért mondtam le a nagyobbik bunkerről.

Most úgy nézek rá, mint régi szereptőre. Még mindig enyémnek érzem egy

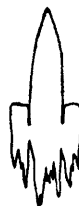
kicsit, mert sok szép tervet és álmot babusgattam falai közé, és nemcsak az én hibám, hogy le kellett mondanom róla.

A zöld madár? Talán csak nem kell a zöld madárról is lemondanom? Vagy mindenről egyszer... eh, pedig mégiscsak az enyém, nemcsak a két bunker itt hajításnyira tőlem, nemcsak azok a várfalak ott, enyém a zöld madár is: hiszen észrevettem!

Tehetetlenül és csonkán feküdt, mint egy kődarab a kirakat mélyén. Megakadt a szemem rajta éppúgy, mint a fene tudja hány évszázaddal ezelőtt megakadt a szeme egy embernek azon a zöld kődarabon, melyben ez a csodálatos madár meghúzódott. Akkor az az ember vésőt és kalapácsot fogott, és lefaragta róla a fölösleges kötörmelékét és a zöld madár, csőrében ezzel a zöldellő leveles ágacskával kiszabadult köbörtönéből. Kiszabadult, hogy hirdesse létezését és alkotójának létezését időszámításunkon át, és időszámításunk után is.

(Mennyi, de mennyi vallás múlt már ki, mióta az első bölény életre kelt a barlangfalon. Rakéták dübörgése búcsúztatja ezt a kereszténység révén számított időszámításunkat, és ne sajnáljuk, hogy búcsúztatja. Hiszen annyi tennivaló akad még, mielőtt végleg elbúcsúznunk tőle.)

L

evelet kellene írnom az időszámításunk utáni korszak első polgárához, az első világúri utashoz. Megkérdezném tőle:

— Ugye jó volna valahol messze élni?!

Valahol, ahol nem röpülnek röplőgépek és rakéták, csak sirályok és lepkek és szép színes madarak. Kékek is, zöldek is.

Jó volna megereszteni képzeletem kantárszárát, hogy röpjön a bizonytalanságok falain át. De nem tehetem. A matrózok szeretőjére kell gondolnom, aki talán épp most fésüli makrancos fekete haját az óváros legszűkebb utcájának padlásszobájában... Áll a vakuló régi tükör előtt. Meztelen matrózszakmány testére felhúzta egyik ruháját, a másik ott lóg a szögön leánderpálcika akasztón. Az ablakban gertyacsonkok sorakoznak, mert a ház örökös áramszünetre van ítélve: a holtidény garaszkodásra készíti nemcsak a matrózok szeretőjét, hanem a ház többi lakóját is.

Miről is álmodhat most fésülködés közben a vakuló tükör előtt?

Kereskedelmi utazóról talán, aki minden hónapban legalább egy hetet nála töltene. Közepes vérmérsékletű kereskedelmi utazóról, aki megengedné neki, hogy leplezze szajha voltát: reggel piacra küldené és ebédet rendelne délre vagy két órára. Néha délután kimosatná vele a fehéreneműjét, este néha mozijeggyel kedveskedne...

A kereskedelmi utazó biztosan kiszámítaná, hogy így még mindig olcsóbb, mint hotelban lakni és vendéglőben étkezni.

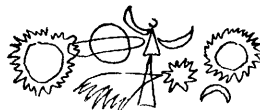
Mire gondolhat a matrózok szeretője?

Talán épp most igazítja simára ágya előtt a korhadt fapadlót takaró rongypokrócot.

— Ebben az egyben mind egyformák. Összegubancolják a pokrócomat, mielőtt mellém bújnának a takaró alá.

Talán épp most tekint fel az ágy felett lógó keretes fényképre, szülei esküvőképére, és hirtelen elfordítja tekintetét.

A szoba sarkából ráugat két mosatlan lábas és a tetszhalott villanyresó meleg duruzsolásról álmodozik...

J

egnapelőtt például beúszott egy hulla a dubrovnikai kikötőbe. Minden előzetes jeladás, lázgörbe és tele-sírt zsebkendők nélkül. Csupán azért úszott a dubrovnikai kikötőbe az a hulla, mert megfordult a szél, amelyik húsz napig úsztatta Adria partjaival párhuzamosan, és a hulla befejezte utolsó tengeri utazását: kikötött a dubrovnikai kikötőben, két halász partrahúzza, aztán az egyik elment szólni a rendőrnek.

Tegnap meg azt mesélték (hiába na, holtidény van), hogy Kotorban elment egy harminc év körüli ember vadászni. Mint már annyiszor, fogta a táskát, az övét meg a puskát és elment. Este találtak rá. Holtan feküdt egy gromacsa tövében. Szívészélhűdés.

A mai újság azt írja, hogy tegnap Titográsban egy tüdőbajos legény rálőtt két orvosra, és azt hitte, sikerült elintézni őket, aztán meg önmaga ellen fordította a revolvercsövet. Az orvosokat elhibázta, önmagát azonban jól eltalálta. Abban a boldog tudatban halt meg, hogy megölte orvosait.

A kikötői hulla húsz nappal ezelőtt még matróz volt.

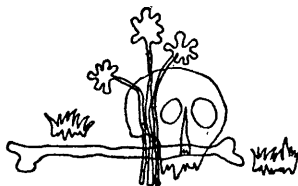
A kotori hulla tegnap még vadász volt, a titográdi hulla tegnap még boszszúra éhes, kétségbeesett és gyógyíthatatlan volt.

Mindhárman egymáshoz testvérültek.

Mikor sikerül igazán leegyszerűsítünk a halál problémáját? Mikor sikerül természetesnek és érthetőnek találni: mindenki, aki megszületett, él és meghal.

Igen ám, mondaná a világúri utas, az időszámításunk utáni időszámítás első polgára, de a matrózról kiderült,

hogy vannak hozzátartozói Szlovéniában, akik hazavárják. És a vadásznak is családja van és két kistfia. És a tüdőbajosnak két testvére élve maradt.

, hogy megfehéredett a félsziget mögöttem. Angelina és a többi nővér a kórház összes lepedőit kitergették a félsziget szélvédett kőhalmaizaira.

Mégiscsak disznóság ennyi szalonkát, fácánt és nyulat halomra lőni — motyogom magamban és a Grand Imperial főbejáratának kőlépcsőire gondolok, melyek véresen maradtak, miután tegnap elvonult az olaszországi vadásztársaság.

Nem hasonlítottak kirándulókhoz.

Úgy festettek, mintha muszáj lett volna nekik lelőni a fácánokat, nyulakat és szalonkákat. Hivatalos arccal gyülekeztek az indulásra kész autóbusz körül és maszkjuk mögött puhányoknak és elkényeztetetteknek képzeltem őket. Az volt az érzésem, hogyha mutatóujjamat keresztülnyomnám a torkukon és a tarkójukon, zsinórra fűzhetném őket fűzérbe, mint ők a szalonkákat...

Szép, olaszul írt prospektusokat kaptak a portáspultnál ajándékba és két keménygalléros bennszülött aggastyán titokzatos arccal tárgyalt kettőjükkel: a tárgyalások befejező aktusaként az olaszok névjegyet adtak a keményített galléroknek, a keményített gallérok pedig feljegyzett címeiket becsúsztatták a vadászok terhes pénztárcáiba.

ézem itt jobbra tőlem egy hajtásnyira az én kisebbik bunkeroamat.

Tavaly már lemondtam a nagyobbik bunkerről, és most a kisebbikre gondolkok. Csak tetőt kellene húzni esőverte falaira és sziklaszirtek zárta udvarába százféle kaktuszt ültethetnék. Csak a tengert látnám és a hullámverést a szirteken. És balra a tengerben a zöld Lokrumot és messze jobbra Kolocsep kék sziluettjét.

A szigetek is mindig tartoznak valahova. Vagy szigetcsoporthoz vagy parthoz. Ha máshoz nem, a vízhez.

Illene szeretni a szigeteket is.

Illene szeretni a szigeteket is, gondolom, és ugyanakkor egészen határozottan érzem, hogy önámítás a bunkerba költözés meséje. Annyi mindent el kellene végezni ebben az egyetlenegy vissza nem térő életben, hogy kérdés, mire futja az időből, ugyan mire futja?...

Ülök a sziklaszirten és hiába nézem a szigeteket: újra és újra visszatérnek gondolataim a kisebbik bunkerhez.

Mi lenne, ha mégis sikerülne egyszer dolgozóként szabadulni az emberi hercehurcákból?... Ekkor egész biztos idejövök és megkérem az illetékeseket: engedjék meg, hogy tetőt húzzak a kisebbik bunkerra. Nagyon néznek majd, de én megnyugtatom őket, hogy el lesznek én abban szép nyugodtan. Erre ők vállat vonnak majd és megadják az engedélyt.

De jó lenne, ha így kerülne tető a bunkerra és lakó a tető alá.

...Hátha majd a tenger és a magány segít megoldani egy-két kúza egyenletet, amiket most rakosgatok össze, hátha majd a tenger és a magány segít megfaragni az én zöld madaramat...

Dubrovnik, 1959.